

**แนวทางการส่งเสริมหลักเศรษฐกิจพอเพียงด้วยหลักพุทธธรรม
ชุมชนทุ่งกุลาร้องไห้ในอำเภอเกษตรวิสัย จังหวัดร้อยเอ็ด***
**The Guidlines for Promoting Sufficiency Economy Principles
with the Doctrine of Duddhism on Thungkularonghai
Community, Kasetwisai District Roi-et Province**

พระสราวุธ วิสารโท (วิชัยโย), พระครูสุธีคัมภีรญาณ, พระโสภณพัฒนบัณฑิต¹

และพระอนุสรณ์ ปรกุกโม²

Phra Sarawut Visarato (Vichaiyo), Phrakru Sudhikhambhirayana,

Phra Sophonpathanabundhit and Phra Anusorn Parakkamo

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น¹

นักวิชาการอิสระ²

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Khon Kaen Campus, Thailand

Independent Scholar, Thailand

Corresponding Author, E-mail: sarawutt2309@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาการส่งเสริมหลักเศรษฐกิจพอเพียงด้วยหลักธรรม 2) ศึกษาสภาพปัญหาเศรษฐกิจชุมชนทุ่งกุลาร้องไห้ในอำเภอเกษตรวิสัย จังหวัดร้อยเอ็ด 3) ศึกษาแนวทางการส่งเสริมหลักเศรษฐกิจพอเพียงด้วยหลักธรรมชุมชนทุ่งกุลาร้องไห้ ในอำเภอเกษตรวิสัย จังหวัดร้อยเอ็ด เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงประจักษ์ ตามระเบียบวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ

ผลการวิจัยพบว่า

1. การส่งเสริมหลักเศรษฐกิจพอเพียงด้วยหลักพุทธธรรม ได้แก่ หลักสันโดษ คือใช้ชีวิตการอย่างพอเพียง หลักสัปปาเวส คือ การประกอบอาชีพที่สุจริต และหลักทฎฐธัมมิกัตถ 4 คือ การรู้จักใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ให้เกิดประโยชน์สูงสุด

*ได้รับบทความ: 9 มิถุนายน 2565; แก้ไขบทความ: 10 ธันวาคม 2565; ตอรับตีพิมพ์: 23 ธันวาคม 2565

Received: June 9, 2022; Revised: December 10, 2022; Accepted: December 23, 2022

2. สภาพปัญหาเศรษฐกิจชุมชนทุ่งกุลาร้องไห้ในอำเภอเกษตรวิสัย จังหวัดร้อยเอ็ดคือ 1) ความยากจน 2) ด้านความแห้งแล้ง 3) ด้านสารเคมีกำจัดศัตรูพืช

3. แนวทางการส่งเสริมหลักเศรษฐกิจพอเพียงด้วยหลักธรรมใช้แก้ไขสภาพปัญหาชุมชนทุ่งกุลาร้องไห้ ในอำเภอเกษตรวิสัย จังหวัดร้อยเอ็ด คือ 1) การแก้ไขสภาพปัญหาความยากจน ด้วยหลักสันโดษ โดยมุ่งเน้นชุมชนดำรงอยู่ในความพอเพียงทั้งในการบริโภคและการดำเนินชีวิต มีความซื่อสัตย์ มีความอดทน ขยันหมั่นเพียร และไม่ตกไปสู่กระแสวัตถุนิยม 2) การแก้ไขสภาพปัญหาความแห้งแล้ง ด้วยหลักทิวรรธมมิกัตถ 4 โดยการจัดการบริหารน้ำในรูปแบบต่างๆ เช่น การขุดลอกหนองน้ำ การทำชลประทาน 3) การแก้ไขสภาพปัญหาสารเคมี ด้วยหลักสัมมาอาชีวะโดยการส่งเสริมใช้ปุ๋ยอินทรีย์ ลดการใช้สารเคมี เพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชนได้อย่างยั่งยืน

คำสำคัญ: แนวทางการส่งเสริม; เศรษฐกิจพอเพียง; พุทธธรรม; ชุมชนทุ่งกุลาร้องไห้

Abstract

The objectives of this research aim to; 1) study the promotion of sufficiency economy principles, 2) explore the economic problems in Thung Kula Ronghai Community, Kaset Wisai District, Roi Et Province, 3) investigate the guidelines for promoting the sufficiency economy principles with Buddhist Principles in Thung Kula Ronghai Community, Kaset Wisai District, Roi Et Province. This research is qualitative research by collecting in-depth interview as the data following the research methodology.

The research results were found that:

1. The promotion of the sufficiency economy principles with Buddhist principles: the principle of solitude, which means living a life of self-sufficiency. The right livelihood is an honest occupation. Dittamikkatta 4 is to know how to use the available resources to the maximum benefit.

2. The economic problems in this community, the results revealed that 1) poverty, 2) drought and 3) pesticides.

3. The guidelines to promoting sufficiency economy with Buddhist principles to solve problems in Thung Kula Ronghai community, Kaset Wisai District Roi Et Province for sustainable development of the quality of life of the community is 1) for poverty, people should focus on the community to maintain sufficiency in both consumption and lifestyle including honesty, patience, diligence and avoiding actual trends. 2) for drought people

should manage water in various forms such as dredging swamps irrigation and 3) for chemical problems, they should use of organic fertilizers for reducing chemicals.

Keywords: The Guidelines for Promoting; the Sufficiency Economy Principles; Buddhist Principles; Thung Kula Ronghai Community

1. บทนำ

การขุดแหล่งน้ำเพื่อฟื้นฟูพื้นที่ป่าเสื่อมโทรม ความเป็นอยู่ที่กำลังพัฒนาสู่ความเจริญที่เรียกว่า ยุคโลกาภิวัตน์ ที่กำลังอำนาจแห่งเทคโนโลยีผลักดัน ความทะยานอยากในวัตถุและอำนาจ อย่างที่ดูเหมือนว่าจะไม่มีอะไรหยุดยั้งได้ (ได้ร่พระบารมี พระบรมธรรมิกมหาราช, 2550, หน้า 425) ความแปลกใหม่ทางด้านเทคโนโลยี ส่งผลกับการใช้ชีวิต ในปัจจุบัน ให้มีความแตกต่างไปจากในอดีต การขาดความรู้ ความเข้าใจ ก่อให้เกิดเป็นปัญหาที่ ระบาดไปทั่วประเทศ (กระทรวงสาธารณสุข, 2557) ประกอบอาชีพเกษตรกรรมซึ่งนับได้ว่า เป็น สัดส่วนที่มากที่สุดของประเทศ ต้องประสบกับ ปัญหานานัปการ ในการประกอบอาชีพเกษตรกรรม กระบวนการของความเปลี่ยนแปลงมีความสลับซับซ้อน จนยากที่จะอธิบายในเชิงสาเหตุและผลลัพธ์ ได้ การเปลี่ยนแปลงทั้งหมดต่างเป็นปัจจัยเชื่อมโยง ซึ่งกันและกันเพื่อให้ประเทศรอดพ้นจากวิกฤต แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 ได้อัญเชิญพระราชดำรัสหลักเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อ วางรากฐานการพัฒนาประเทศให้เกิดเป็นความ เข้มแข็ง ยั่งยืน สามารถที่จะพึ่งตนเองได้อย่างรู้เท่า ทันโลก โดยเน้นการพัฒนาคุณภาพคน ปฏิรูปการ ศึกษา ปฏิรูประบบสุขภาพ สร้างระบบคุ้มครอง ความมั่นคงทางสังคม รวมทั้งการเสริมสร้างความ

เข้มแข็งของชุมชน และเครือข่ายชุมชนให้เกิดการ เชื่อมโยงการพัฒนาชนบท เมืองอย่างยั่งยืน มีการ ดูแลจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ควบคู่กับการพัฒนาวิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยีที่ เหมาะสมกับสังคมไทย เพื่อให้ประชาชนสามารถ ดำรงอยู่ได้อย่างมั่นคง (สำนักงานคณะกรรมการ พัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2560, หน้า 7) การปฏิบัติตนตามทางสายกลาง หลักของ การมีเหตุผลในการประกอบสัมมาอาชีพ เป็นหลัก ในทางพระพุทธศาสนาที่บ่งบอกถึงความสำคัญของ พระพุทธศาสนา การนำหลักธรรมในทาง พระพุทธศาสนา พระธรรมคำสั่งสอนอันเป็นที่พึ่ง อันประเสริฐทางจิตใจ ที่องค์สมเด็จพระสัมมาสัม พุทธเจ้า ทรงมีพระมหากรุณาธิคุณอันยิ่งใหญ่ต่อ สรรพสัตว์ทั้งหลาย ที่จะช่วยมนุษย์ให้พ้นจากความ ทุกข์ พระองค์ทรงมุ่งหวังที่จะให้เกิดประโยชน์สุข แก่ชาวโลก (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), 2551, หน้า 429)

ความเข้าใจในหลักคำสอนของพระพุทธ ศาสนาอย่างถูกต้อง จึงเป็นวิธีการที่นับว่าเป็นองค์ ประกอบที่สำคัญอย่างยิ่งอย่างหนึ่ง ที่จะทำให้ มนุษย์เข้าใจและเกิดศรัทธาเลื่อมใสใน การปฏิบัติ มีหลักการใหญ่ๆ สำคัญๆ คือ การอบรมจิตเพื่อ ให้ เกิดปัญญา รู้แจ้งเห็นตามความเป็นจริงเกิดผล คือ ปัญญาในทางพระพุทธศาสนา สามารถเข้าถึงความ

ดับทุกข์การเกื้อหนุนต่อการปฏิบัติที่ทำให้บรรลุธรรมได้ และจากหลักธรรมที่ปรากฏในพระสูตรต่างๆ นั้น สามารถสร้างประโยชน์และคุณค่าให้กับชีวิตมนุษย์ การนำเอาธรรมะที่ได้จากการยึดถือเป็นแบบในการปฏิบัติ ยังสามารถนำมาเป็นแนวทางและวิถีทางของตนเอง เพื่อเน้นในการปฏิบัติการสร้างความสุขแบบองค์รวม อันจะมีผลต่อสภาพของทางร่างกายและจิตใจ ให้กับชีวิต (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), 2553, หน้า 556) โดยเฉพาะอย่างยิ่งในอนาคตพระพุทธศาสนา หลักคำสอนจะเป็นปัจจัยสำคัญในการสร้างและพัฒนาองค์ความรู้ ความคิด ศิลธรรม คุณธรรมของบุคคล ซึ่งสามารถธำรงรักษาความเจริญมั่นคงของประเทศชาติไว้ได้เพราะมีทรัพยากรบุคคลที่มี พฤติกรรม จริยธรรม ที่ดีทำให้ชาวพุทธ ตระหนักถึงคุณค่าของชีวิตไม่ทำลายมนุษย์ สัตว์ และพืชอันเป็นสิ่งมีชีวิตผู้มีศีล และวินัย ยังทะนุบำรุงสิ่งมีชีวิตให้เจริญงอกงาม เป็นประโยชน์เกื้อกูลต่อชุมชนผู้ที่ได้พัฒนาศักยภาพของตนเอง จึงนับได้ว่าเป็นผู้นำเลื่อมใสศรัทธา เป็นกัลยาณมิตรที่ดีต่อคนทั่วไป เป็นปัจจัยสำคัญที่จะนำไปสู่ การพัฒนาตนเองให้เป็นที่ยอมรับของชุมชนย่อมส่งผลต่อจิตใจให้ดีไปด้วย รากฐานของหลักประพฤติปฏิบัติทางศีลธรรม จริยธรรมในทางพระพุทธศาสนา ซึ่งชี้แนวทางการแก้ไขปัญหาของมนุษย์ ด้วยความรู้ที่ถูกต้องสอดคล้องกับสภาพชีวิตและสภาพของชุมชน เป็นความรู้ในสิ่งทั้งหลายตามความเป็นจริง (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546, หน้า 1337) เป็นการพัฒนาทางพฤติกรรม จิตใจ และความรู้ คือปัญญา เพื่อให้ประสานเกื้อหนุนสอดคล้องกัน จึงเป็น

หนทางที่ทำให้การพัฒนาถูกต้องและยั่งยืน นำไปสู่อารยธรรมที่ยั่งยืนต่อไป (จำนง อติวัฒนสิทธิ, 2545, หน้า 32)

ปัจจัยสำคัญในการสร้างและพัฒนาองค์ความรู้ ความคิด พฤติกรรม จริยธรรม และการสร้างคุณธรรม ปัญญานำไปสู่การพัฒนาประเทศทำให้ประเทศมีขีดความสามารถ และมีศักยภาพในการแข่งขัน ขณะเดียวกันก็สามารถธำรงรักษาเอกลักษณ์ ศิลปะ วัฒนธรรม ตามหลักพระพุทธศาสนา (บุญมี แท่นแก้ว, 2539, หน้า 26) อันเป็นคุณลักษณะในการพัฒนาคนปัญหาที่เกิดจากความต้องการที่เกินพอดีของมนุษย์ ย่อมนำไปสู่สภาวะของการสูญเสียสมดุลทางธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมความเสื่อมโทรมทางธรรมชาติ นำมาซึ่งภัยพิบัติทางธรรมชาติ ตลอดจนการเปลี่ยนแปลงสภาพของสิ่งแวดล้อม เนื่องจากสิ่งแวดล้อมเป็นแหล่งกำเนิดแห่งปัจจัย 4 ซึ่งเป็นปัจจัยพื้นฐานในการดำรงชีวิตของมนุษย์ (สำนักบริหารการสาธารณสุข, 2555, หน้า 3) ที่ผ่านมานุษย์ได้กระทำต่อสิ่งแวดล้อมทั้งด้วยความรู้เท่าไม่ถึงการณ์ และด้วยความตั้งใจ การกระทำดังกล่าวนี้ เท่ากับว่ามนุษย์ได้สร้างเงื่อนไขในการทำลายตนเองผลที่ได้ คือการเสื่อมโทรมของสิ่งแวดล้อม การส่งเสริมพัฒนาคนให้มีคุณธรรม ตามหลักทางพระพุทธศาสนามีการน้อมนำ หลักเศรษฐกิจพอเพียงมาเป็นหลักในการพัฒนาคุณภาพชีวิต และดำรงชีวิตให้เกิดเป็นความมั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืนให้สมดุลทั้งทางวัตถุและจิตใจ ควบคู่กันไปโดยที่ให้คุณธรรมนำการพัฒนาเป็นสังคมแห่งคุณธรรม (กระทรวงวัฒนธรรม, 2559, หน้า 11)

ด้วยเหตุผลทั้งหมดดังที่ได้กล่าวมานี้ ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะทำการวิจัยเกี่ยวกับเรื่องของการดำรงชีวิต ที่มีความยากลำบากอันเกิดกับปัญหาของสิ่งแวดล้อม และพฤติกรรมในการใช้ชีวิตของมนุษย์ โดยใช้หลักพุทธธรรม ได้แก่ สันโดษ สัมมาอาชีวะและทฤษฎีมิกัดถ4 นำมาปฏิบัติตนตามแนวทางการส่งเสริมหลักเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนทุ่งกุลาร้องไห้ ในอำเภอกะหรัง จังหวัดร้อยเอ็ด ซึ่งองค์ความรู้ที่ได้จากงานวิจัยครั้งนี้สามารถที่จะนำไปเผยแพร่ให้ผู้อยู่ในพื้นที่และผู้ที่เกี่ยวข้องศึกษาค้นคว้า ได้ทราบและเป็นแนวทางในการแก้ไขปัญหา อันจะมีตามมาในอนาคตเพื่อความอยู่ดีมีสุขของคนในชุมชนอย่างยั่งยืน

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาการส่งเสริมหลักเศรษฐกิจพอเพียงด้วยหลักธรรม
2. เพื่อศึกษาสภาพปัญหาเศรษฐกิจชุมชนทุ่งกุลาร้องไห้ในอำเภอกะหรัง จังหวัดร้อยเอ็ด
3. เพื่อศึกษาแนวทางการส่งเสริมหลักเศรษฐกิจพอเพียงด้วยหลักธรรมชุมชนทุ่งกุลาร้องไห้ ในอำเภอกะหรัง จังหวัดร้อยเอ็ด

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ภาคสนาม โดยผู้วิจัยได้กำหนดวิธีการวิจัยไว้ ดังนี้

1. การเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงเอกสาร (Documentary) การศึกษาในเชิงเอกสาร

(Documentary Sources) ทำการศึกษาและรวบรวมข้อมูล จากเอกสารและหลักฐานที่เกี่ยวข้องพระไตรปิฎก หนังสือ รายงานการวิจัย เอกสารที่เกี่ยวข้องกับแนวทางการส่งเสริมหลักเศรษฐกิจพอเพียงด้วยหลักพุทธธรรม ชุมชนทุ่งกุลาร้องไห้ ในอำเภอกะหรัง จังหวัดร้อยเอ็ด

2. ข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก ชุมชนทุ่งกุลาร้องไห้ ในอำเภอกะหรัง จังหวัดร้อยเอ็ด ในลักษณะของแนวคิด หลักการ วิธีการ กระบวนการ รวมถึงความเป็นมา ความสัมพันธ์ในการจัดการทางพระพุทธศาสนา โดยมีขั้นตอนการศึกษา ดังนี้ 1) ทำการศึกษา คัดเลือกกลุ่มผู้ให้ข้อมูลแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ได้แก่ หน่วยงานราชการ หน่วยงานเอกชน องค์กรชุมชน ประชาชนทั่วไป 2) ศึกษาและรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์ กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก และส่วนงานที่เกี่ยวข้อง 3) ดำเนินการวิเคราะห์แนวทางการส่งเสริมหลักเศรษฐกิจพอเพียง ด้วยหลักพุทธธรรม การประยุกต์ใช้องค์ความรู้ และกระบวนการของการจัดการ โดยเน้นกระบวนการมีส่วนร่วมของผู้ที่เกี่ยวข้องในการดำเนินการศึกษาวิจัย 4) การนำเสนอผลการศึกษาวิจัยที่ได้ทั้งจากเอกสาร และภาคสนาม ตามประเด็นที่สำคัญๆ ในกรอบของการวิจัย นำผลการศึกษามาเรียบเรียงเผยแพร่ส่วนเกี่ยวข้อง ให้ได้รับทราบ 5) สรุปผลการศึกษาวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

3. ประชากรและผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ในการวิจัย ผู้วิจัยได้ศึกษาข้อมูลด้านประชากรที่เป็นกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักที่สามารถให้ข้อมูลได้ของชุมชน

ทุ่งกุลาร้องไห้ ในอำเภอเกษตรวิสัย จังหวัดร้อยเอ็ด โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก ได้แก่ 1) พระสงฆ์ จำนวน 5 รูป 2) ผู้นำชุมชน ปราชญ์ชาวบ้านจำนวน 5 คน 3) กลุ่มโครงการพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียง กลุ่มเกษตรอินทรีย์จำนวน 5 คน 4) สำนักงานเกษตรอำเภอ จำนวน 5 คน 5) นายกองค์การบริหารส่วนตำบลกำแพง เจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนตำบลกำแพง ด้านการเกษตร จำนวน 3 คน 6) เกษตรกรชุมชนทุ่งกุลาร้องไห้ จำนวน 10 คน 7) ชาวบ้านในเขตพื้นที่ชุมชนทุ่งกุลาร้องไห้ จำนวน 12 คน รวม 45 รูป/คน

4. เครื่องมือในการวิจัย มีดังนี้ 1) แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้แบ่งแบบสัมภาษณ์เป็น 3 ส่วน ดังนี้ส่วนที่ 1 คือ ข้อคำถามข้อมูลทั่วไปให้ผู้สัมภาษณ์ส่วนที่ 2 คือ ข้อคำถามเกี่ยวกับหลักธรรมในการดำเนินชีวิต จำนวน 6 ข้อ ส่วนที่ 3 คือ ข้อคำถามเกี่ยวกับสภาพปัญหา ชุมชนทุ่งกุลาร้องไห้ ในอำเภอเกษตรวิสัย จังหวัดร้อยเอ็ด จำนวน 6 ข้อ ส่วนที่ 4 คือ ข้อคำถามแนวทางการส่งเสริมหลักเศรษฐกิจพอเพียงด้วยหลักธรรมชุมชนทุ่งกุลาร้องไห้ ในอำเภอเกษตรวิสัย จังหวัดร้อยเอ็ด จำนวน 5 ข้อ 2) การสร้างเครื่องมือในการวิจัย สร้างแบบสัมภาษณ์ จากกรอบเนื้อหาของวัตถุประสงค์ และนิยามศัพท์ที่ใช้ในการวิจัยเพื่อตอบโจทย์การวิจัย เสนอร่างแบบสัมภาษณ์ต่ออาจารย์ที่ปรึกษา แล้วนำแบบสัมภาษณ์มาปรับปรุงแก้ไขตามที่อาจารย์ที่ปรึกษาแนะนำ และนำข้อมูลที่ปรับปรุงแก้ไขแล้ว เสนอผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 ท่าน ตรวจสอบความเที่ยงตรงของเนื้อหา

(Content Validity) เพื่อความถูกต้องของแบบสัมภาษณ์

5. การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยรวบรวมข้อมูลชั้นปฐมภูมิ (Primary Source) ได้แก่ พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ. 2539 ข้อมูลชั้นทุติยภูมิ (Secondary Source) ข้อมูลที่เป็นเอกสารงานเขียนของนักวิชาการทางพระพุทธศาสนา หนังสือหรือตำราเอกสารที่เกี่ยวกับการแนวทางการส่งเสริมงานวิจัย และเว็บไซต์ต่างๆ ที่มีเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย ทั้งนี้ ผู้วิจัยได้ติดต่อบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เพื่อขอหนังสือความร่วมมือในการทำวิจัย ไปยังกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก จำนวน 45 รูป/คน และนำแบบสัมภาษณ์ไปสัมภาษณ์เชิงลึกกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก จำนวน 45 รูป/คน จำนวน 45 ฉบับ และรับคืนมาด้วยตนเอง ทั้งหมดแล้วตรวจสอบความถูกต้องแล้วนำไปวิเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ในการวิจัย รวมทั้งการสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participant Observation) ซึ่งเป็นการสังเกตพฤติกรรม และการแสดงออกของฝ่ายต่างๆ ที่จะทำควบคู่กับการสัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมายผู้ให้ข้อมูลหลักชุมชนทุ่งกุลาร้องไห้ ในอำเภอเกษตรวิสัย จังหวัดร้อยเอ็ด และการประชุมกลุ่มย่อย (Focus Group Discussion) ร่วมกับผู้ให้ข้อมูลหลัก เพื่อให้ความคิดเห็นเกี่ยวกับแนวคิด หลักธรรมในการดำเนินชีวิต สภาพปัญหา และแนวทางการส่งเสริมหลักเศรษฐกิจพอเพียงด้วยหลักธรรมชุมชนทุ่งกุลาร้องไห้ ในอำเภอเกษตรวิสัย จังหวัดร้อยเอ็ด

6. การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการศึกษาด้านทฤษฎี และภาคสนาม

โดยใช้วิธีอธิบายเชิงพรรณนา ตามวัตถุประสงค์ในประเด็นต่างๆ คือ หลักธรรมในการดำเนินชีวิต สภาพปัญหา และแนวทางการส่งเสริมหลักเศรษฐกิจพอเพียงด้วยหลักธรรมชุมชนทุ่งกุลาร้องไห้ในอำเภอเกษตรวิสัย จังหวัดร้อยเอ็ด และเมื่อวิเคราะห์ข้อมูลสำเร็จเรียบร้อยแล้ว ผู้วิจัยนำผลที่ได้จากการวิเคราะห์ในแต่ละประเด็นมาสรุปเพื่อนำไปสู่ขั้นตอนของการเขียนรายงานการวิจัยสรุปผลการวิจัย อภิปรายผลการวิจัย และข้อเสนอแนะการทำวิจัยในครั้งต่อไป

4. สรุปผลการวิจัย

ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์การวิจัยดังนี้

1. การส่งเสริมหลักเศรษฐกิจพอเพียงด้วยหลักพุทธธรรม ผู้วิจัยได้นำเอาหลักพุทธธรรมที่สอดคล้องกับหลักเศรษฐกิจพอเพียง มาใช้ในการศึกษาครั้งนี้ ได้แก่ หลักสันโดษ หลักสัมาอาชีวะ และหลักทวิญญมมิกัตถ โดยสามารถสรุปได้ดังนี้ 1) หลักสันโดษ หมายถึง การพัฒนาและวิถีการดำรงชีวิต การเปลี่ยนแปลงกระบวนทัศน์ เพื่อเชื่อมโยงถึงสาเหตุและทางออก ประชาชนในทุกระดับ ตั้งแต่ระดับครอบครัว ระดับชุมชน จนถึงระดับรัฐ ทั้งในการพัฒนา การบริหารประเทศ โดยเฉพาะการพัฒนาสังคมและเศรษฐกิจ เพื่อนำมาซึ่งความเจริญด้วยวิธีการต่างๆ ตามระบบความคิด ความเชื่อ อุดมการณ์ เป้าหมาย นโยบาย และกลยุทธ์ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในการใช้ชีวิตพอมมี พอดี พอกิน โดยสามารถพึ่งตนเองได้ ในการดำเนินชีวิตของชุมชน และทุกภาคส่วน สามารถนำ

ไปใช้แก้ไขปัญหาคความยากจนได้ 2) สัมาอาชีวะ หมายถึง การเว้นมิจฉาอาชีวะ อันได้แก่ การเลี้ยงชีพไม่ชอบ คือการแสวงหาปัจจัยมาบริโภคที่มีชอบ เช่น การค้าขายอาวุธสงคราม ยาเสพติด สิ่งที่มีผิดกฎหมาย เป็นการเลี้ยงชีพโดยชอบธรรมมีเศรษฐกิจแบบพื้นฐาน การผลิตเพื่อยังชีพสำหรับบริโภคใช้สอยในครัวเรือนและในชุมชน มิใช่เพื่อการแลกเปลี่ยนวัตถุดิบ เช่น การส่งเสริมการเกษตรแผนใหม่เพื่อการค้าและส่งออก สร้างโรงงานอุตสาหกรรม เป็นต้น สามารถนำไปใช้การแก้ปัญหาสารเคมีกำจัดวัชพืชได้ 3) ทวิญญมมิกัตถ หมายถึง ความเพียรพยายามแสวงหา รักษา และครอบครองโภคทรัพย์ไว้นั้น ความมีเหตุผล การตัดสินใจเกี่ยวกับระดับความพอเพียงนั้น จะต้องเป็นไปอย่างมีเหตุผล โดยพิจารณาจากเหตุปัจจัยที่เกี่ยวข้องตลอดจนคำนึงถึงผลที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากการกระทำนั้นๆ อย่างรอบคอบ เพื่อจะใช้ให้เป็นประโยชน์ทั้งแก่ตนและคนอื่น เป็นการหาและการมีทรัพย์สมบัติก็ปราศจากคุณค่า หากความหมายใดๆ มิได้ เป็นคนทำมาหากินที่ดี ตั้งตัวสร้างหลักฐานได้ และใช้ทรัพย์สมบัติให้เป็นประโยชน์ เป็นผู้ปฏิบัติหน้าที่ทางเศรษฐกิจอย่างถูกต้อง ค้นหาและรักษาสมบัติ ปฏิบัติตามหลักธรรมที่เป็นไปเพื่อประโยชน์ ปัจจุบัน สามารถนำไปใช้แก้ไขปัญหาคความแห้งแล้งได้

2. สภาพปัญหาเศรษฐกิจชุมชนทุ่งกุลาร้องไห้ในอำเภอเกษตรวิสัย จังหวัดร้อยเอ็ด พบว่ามีสภาพปัญหาทั้ง 3 ด้าน ได้แก่ ปัญหาความยากจน ปัญหาสารเคมีกำจัดวัชพืช และปัญหาคความแห้งแล้ง ดังนี้ 1) ปัญหาความยากจน ของชุมชนทุ่งกุลาร้องไห้ อำเภอเกษตรวิสัย จังหวัดร้อยเอ็ด มีสาเหตุ

มาจากปัจจัยหลายอย่างเริ่มตั้งแต่ปัจจัยของบริบทของพื้นที่ยากต่อการพัฒนา ความแออัดแน่นทำให้ประชาชนต้องทนอยู่กับสภาพที่เป็นอยู่อย่างลำบากไม่สามารถทำอะไรได้ต้องทนอยู่อย่างเท่าที่จะทำได้ การช่วยเหลือจากหน่วยงานต่างๆ ก็ยากลำบากและการช่วยเหลือจากหน่วยงานภาครัฐก็เข้าไม่ถึง ชุมชนจำเป็นต้องรอจากหน่วยงานอื่นๆ แต่ก็ไม่สามารถทำอะไรได้ ทำได้เท่าที่กำลังของหน่วยงานนั้นๆ ไม่ว่าจะเป็น การคมนาคม ความเจ็บป่วย การเข้าถึงของหน่วยงานต่างๆ ที่จะเข้ามาช่วยเหลือ 2) ปัญหาสารเคมีกำจัดศัตรูพืชของชุมชนทุ่งกุลาร้องไห้ อำเภอกะเทววิทย จังหวัดร้อยเอ็ด มีสาเหตุมาจาก มีความจำเป็นที่ต้องนำสารเคมีมาใช้กับพื้นที่แห้งแล้ง เพราะเนื่องจากการเพาะปลูกที่พื้นดินขาดแร่ธาตุในการเจริญเติบโตของพืชอย่างการเพาะปลูกข้าวที่หล่อเลี้ยงผู้คนพืชต้องการแร่ธาตุที่จำเป็นในการเจริญเติบโตและผนวกกับการกำจัดวัชพืชและศัตรูของพืช เพราะถ้าปล่อยให้พืชเจริญเติบโตเองก็ไม่สามารถที่เจริญเติบโตไปพร้อมกับวัชพืชและศัตรูของพืชเหล่านั้นได้ 3) ปัญหาความแห้งแล้ง ของชุมชนทุ่งกุลาร้องไห้ อำเภอกะเทววิทย จังหวัดร้อยเอ็ด เป็นปัจจัยสำคัญของพื้นที่ความแห้งแล้งได้ปกคลุมพื้นที่แห่งนี้มาอย่างยาวนานยากต่อการพัฒนา ความแห้งแล้งถือเป็นเอกลักษณ์ของพื้นที่แห่งนี้ บางครั้งการพัฒนาหลักกลายเป็นการซ้ำเติมพื้นที่นี้ เช่น การปลูกป่ายูคาลิปตัส ที่ทำให้พื้นดินแห่งนี้หมดความอุดมสมบูรณ์ ทำให้ดินขาดแร่ธาตุที่จำเป็นต่อการเจริญเติบโตของพืช

3. แนวทางการส่งเสริมหลักเศรษฐกิจพอเพียงด้วยหลักธรรมชุมชนทุ่งกุลาร้องไห้ ในอำเภอกะเทววิทย จังหวัดร้อยเอ็ด พบว่า มีแนวทางการแก้ไขปัญหาด้านหลักพุทธธรรมเข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาทั้ง 3 ด้าน ดังนี้ 1) จากแนวทางแก้ไขปัญหาคความยากจน โดยโครงการเศรษฐกิจพอเพียง ควบคู่กับการแก้ไขปัญหาด้วยหลักสันโดษจากหลักพุทธธรรมดังกล่าว แสดงให้เห็นถึงความพอเพียงของตนตลอดถึงการสร้างอุปนิสัยสิ่งเหล่านี้ให้เกิดกับครอบครัวของตนเองด้วย เป็นการแก้ไขปัญหาในเบื้องต้น ไปจนถึงระดับชุมชน เช่น เราเพียรหาสิ่งใดมาได้ก็ยินดีในสิ่งนั้น ยินดีแต่การใช้สอยของตน และยินดีแก่ภาวะ ฐานะแห่งตน ความยากจนเกิดจากการใช้ชีวิตความเป็นอยู่แต่ละครอบครัวถ้านำหลักคำสอนเหล่านี้นำมาเป็นแบบอย่างในการใช้ชีวิต จะทำให้แต่ละครอบครัวไม่เกิดการทำตามกระแสของชุมชน และสังคมที่นับวันแต่จะแข่งขันเอาเปรียบกันในการใช้ชีวิตประจำวัน จึงจำเป็นที่แต่ละครอบครัวจะมีหลักยึดเหนี่ยวจิตใจ อย่างความสันโดษ เมื่อมีสิ่งที่ดีมาได้ก็ใช้เฉพาะตนหามา และรู้จักใช้ตามความจำเป็นภายในตนเองและครอบครัว ไม่ไปตามกระแสของความเปลี่ยนแปลงของผู้คนส่วนใหญ่ เพราะความสันโดษถือเป็นเบื้องต้นของการอดทน ต่อกระแสการเปลี่ยนแปลง เป็นหลักการดูแลตนเองและครอบครัวเป็นการแก้ไขปัญหาความยากจนแก่เกษตรกรได้อย่างยั่งยืน 2) การแก้ไขปัญหามลพิษจากกลุ่มเกษตรกรอินทรีย์ ด้วยหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาหลักของสัมมาอาชีวะ เป็นหลักใน

การใช้ชีวิตของเกษตรกร แสดงให้เห็นถึงความซื่อสัตย์ สุจริตในการอยู่ร่วมกันในชุมชน ความซื่อสัตย์นี้เริ่มจากการเพาะปลูก ถ้าเกษตรกรนำหลักสมาธิมาใช้ในการประกอบอาชีพของตนเอง เช่น กลุ่มเกษตรกรอินทรีย์ไม่ใช้สารเคมีปราบวัชพืชศัตรูพืช เท่ากับการที่เกษตรกรมีความซื่อสัตย์ต่อผู้บริโภค ตัวของเกษตรกรเองก็ยังมีความปลอดภัยจากสารเคมีปราบวัชพืชศัตรูพืชด้วยการประกอบสมาธิเพียงเท่านี้ก็ช่วยให้ชุมชนเป็นชุมชนที่อยู่อย่างไม่เบียดเบียนไม่มีผู้ใดถูกหลอกลวงเป็นชุมชนที่อยู่อย่างปลอดภัยจากมิถิลาชีพ เพราะทุกคนมีความซื่อสัตย์ สุจริตต่อกันและกัน สมาธิมาซึ่งจะเป็นไปในการประกอบอาชีพที่มีความสำคัญต่อเกษตรกรในกลุ่มของเกษตรกรอินทรีย์จึงเป็นการทำให้เกษตรกรมีวิถีชีวิตที่ไม่ต้องพึ่งสารเคมีอีกต่อไป เป็นการแก้ไขปัญหาสารเคมีได้อย่างยั่งยืน 3) การแก้ไขปัญหาด้านความแห้งแล้ง ด้วยทฤษฎี 3 มิติ กลุ่มโครงการโคกหนองนา หลักธรรมนี้แสดงให้เห็นการอยู่ร่วมกันเป็นกลุ่ม ช่วยเหลือซึ่งกันและกันยังเป็นหลักธรรมในเรื่องของประโยชน์ในเบื้องต้นท่ามกลางและที่สุดในการอยู่ร่วมกันของคนในชุมชน การถึงพร้อมด้วยความมั่น ถึงพร้อมด้วยการรักษา และการอยู่อย่างพอเพียง สามารถแก้ไขปัญหาของความแห้งแล้งที่กำลังประสบอยู่ในขณะนี้เพราะเป็นการฟื้นฟูสภาพของสิ่งแวดล้อมที่มีอยู่ให้มีความยั่งยืนอีกด้วย ในการอนุรักษ์และป้องกันทรัพยากรน้ำ ทำให้ความแห้งแล้งได้ฟื้นฟู สามารถปรับให้เป็นพื้นที่ท่องเที่ยวเชิงพุทธธรรมทั้งได้รักษาสีเขียวของป่าด้วยเพราะทำให้ชุมชนมีความรู้ความเข้าใจ รักและหวงแหนทรัพยากรสิ่งแวดล้อมของ

ตนให้อุดมสมบูรณ์ เพื่อเป็นแบบอย่างให้ประชาชนได้ปฏิบัติตามเป็นการประกอบอาชีพ ช่วยให้เกษตรกรเข้าใจเป็นแนวปฏิบัติ และการส่งเสริมให้เกษตรกรเข้าร่วมโครงการโคกหนองนา เพื่อแก้ไขปัญหาความแห้งแล้งเพราะมีแหล่งน้ำเก็บไว้ใช้ได้ตลอดทั้งปี และให้เกษตรกรได้ใช้ชีวิตแบบเศรษฐกิจพอเพียง ทำให้สามารถแก้ไขปัญหาความแห้งแล้งได้อย่างยั่งยืน

5. อภิปรายผลการวิจัย

จากการศึกษาแนวทางการส่งเสริมหลักเศรษฐกิจพอเพียงด้วยหลักธรรม ชุมชนทุ่งกุลาร้องไห้ ในอำเภอเกษตรวิสัย จังหวัดร้อยเอ็ด สามารถอภิปรายผลได้ดังนี้

1. การส่งเสริมหลักเศรษฐกิจพอเพียงด้วยหลักพุทธธรรม พบว่า หลักพุทธธรรมที่สอดคล้องกับหลักเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการศึกษาค้นคว้าได้แก่ หลักสันโดษ หลักสมาธิ และหลักทฤษฎี 3 มิติ สรุปได้ ดังนี้ 1) หลักสันโดษ หมายถึง การพัฒนาและวิถีการดำรงชีวิต การเปลี่ยนแปลง กระบวนทัศน์ เพื่อเชื่อมโยงถึงสาเหตุและทางออกประชาชนในทุกระดับ ตั้งแต่ระดับครอบครัว ระดับชุมชน จนถึงระดับรัฐ ทั้งในการพัฒนา การบริหารประเทศ โดยเฉพาะการพัฒนาสังคม และเศรษฐกิจเพื่อนำมาซึ่งความเจริญด้วยวิธีการต่างๆ ตามระบบความคิด ความเชื่อ อุดมการณ์ เป้าหมาย นโยบาย และกลยุทธ์ ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในการใช้ชีวิตพหุมี พหุติ พหุณ โดยสามารถพึ่งตนเองได้ ในการดำเนินชีวิตของชุมชน และทุกภาคส่วน สามารถนำไปใช้แก้ไขปัญหาความยากจนได้

2) สัมมาอาชีวะ หมายถึง การเว้นมิฉมาอาชีวะ อันได้แก่ การเลี้ยงชีพไม่ชอบ คือการแสวงหาปัจจัย มาบริโภคที่มีชอบ เช่น การค้าขายอาวุธสงคราม ยาเสพติด สิ่งที่มีผิดกฎหมาย เป็นการเลี้ยงชีพโดยชอบธรรมมีเศรษฐกิจแบบพื้นฐาน การผลิตเพื่อยังชีพ สำหรับบริโภคใช้สอยในครัวเรือนและในชุมชน มิใช่เพื่อการแลกเปลี่ยนวัตถุดิบ เช่น การส่งเสริม การเกษตรแผนใหม่เพื่อการค้าและส่งออก สร้าง โรงงานอุตสาหกรรม เป็นต้น สามารถนำไปใช้การ แก้ปัญหาสารเคมีกำจัดวัชพืชได้ 3) ญาณภูมิมีกัตถ หมายถึง ความเพียรพยายามแสวงหา รักษา และ ครอบครองโภคทรัพย์ไว้ นั่น ความมีเหตุผล การ ตัดสินใจเกี่ยวกับระดับความพอเพียงนั้น จะต้อง เป็นไปอย่างมีเหตุผล โดยพิจารณาจากเหตุปัจจัยที่ เกี่ยวข้อง ตลอดจนคำนึงถึงผลที่คาดว่าจะเกิดขึ้น จากการกระทำนั้นๆ อย่างรอบคอบ เพื่อจะใช้ให้ เป็นประโยชน์ทั้งแก่ตนและคนอื่น เป็นการหาและ การมีทรัพย์สมบัติก็ปราศจากคุณค่า หากความหมาย ใดๆ มิได้ เป็นคนทำมาหากินที่ดี ตั้งตัวสร้างหลัก ฐานได้ และใช้ทรัพย์สมบัติให้เป็นประโยชน์ เป็นผู้ ปฏิบัติหน้าที่ทางเศรษฐกิจอย่างถูกต้อง ขันหาและ รักษาสมบัติ ปฏิบัติตามหลักธรรมที่เป็นไปเพื่อ ประโยชน์ปัจจุบัน สามารถนำไปใช้แก้ไขปัญหา ความแห้งแล้งได้ ซึ่งสอดคล้องกับศตวรรษ กำลัง สิ้นเสริม (2550, หน้า 101) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง พุทธ ภาวะบวชในการดำเนินชีวิตยุคบริโภคนิยม พบ ว่า ภาวะบวชการพัฒนาชีวิตตามหลักมัชฌิมา ปฏิปทา เพื่อให้สังคมไทยมีวิถีชีวิตที่อุดมด้วย ปัญญา พึ่งพาตนเองได้อย่างมีความสุข ความพอดี มีภูมิคุ้มกันรู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงทั้งภายนอก

รอบตัว และภายในจิตใจตนได้อย่างชัดเจน ไม่ยึด เอาบริโภคนิยมเป็นจุดหมาย แต่อาศัยเป็นเครื่องมือ เพื่อยังชีวิตตนให้อยู่ได้ทั้งกาย ด้วยการนำหลัก ธรรมคำสอนในพระพุทธศาสนา มาประยุกต์ใช้ อย่างจริงจัง สามารถฝังรากลึกลงในจิตตนจนเป็น ลักษณะนิสัย ใฝ่ดีมีสัมมาทิฐิ เพื่อให้สัมมาทิฐิ เป็นแกนนำในการขับเคลื่อนวิถีชีวิตเข้าสู่ ภาวะบวชการพัฒนาชีวิตตามหลักมัชฌิมาปฏิปทา พิจารณาถึงคุณค่าแท่ก่อนการเสพใช้สอยปัจจัย 4 ด้วยการบริโภคอย่างมีสติตามหลักอปัสเสนธรรม มีความเป็นอยู่อย่างพอเพียง ตามหลักสันโดษ คือ ยินดีตามมีพอใช้ตามได้ ตามสมควรแก่เพศภาวะ และฐานะของตน

2. สภาพของปัญหาเศรษฐกิจชุมชน พุ่งกลาร้องไห้ ในอำเภอเกษตรวิสัย จังหวัดร้อยเอ็ด พบว่า มีสภาพปัญหาทั้ง 3 ด้าน ได้แก่ ปัญหาความ ยากจน ปัญหาสารเคมีกำจัดวัชพืช และปัญหา ความแห้งแล้ง สรุปได้ ดังนี้ 1) ปัญหาความยากจน ของชุมชนพุ่งกลาร้องไห้ อำเภอเกษตรวิสัย จังหวัด ร้อยเอ็ด มีสาเหตุมาจากปัจจัยหลายอย่างเริ่มตั้งแต่ ปัจจัยของบริบทของพื้นที่ยากต่อการพัฒนา ความ แล้งแล้นทำให้ประชาชนต้องทนอยู่กับสภาพที่ เป็นอยู่อย่างลำบากไม่สามารถทำอะไรได้ต้องทน อยู่อย่างเท่าที่จะทำได้ การช่วยเหลือจากหน่วยงาน ต่างๆ ก็ยากลำบาก และการช่วยเหลือจากหน่วย งานภาครัฐก็เข้าไม่ถึง ชุมชนจำเป็นต้องรอจาก หน่วยงานอื่นๆ แต่ก็ไม่สามารถทำอะไรได้ ทำได้เท่า ที่กำลังของหน่วยงานนั้นๆ ไม่ว่าจะเป็นการ คมนาคม ความเจ็บป่วย การเข้าถึงของหน่วย งานต่างๆ ที่จะเข้ามาช่วยเหลือ 2) ปัญหาสารเคมี

กำจัดวัชพืชของชุมชนทุ่งกุลาร้องไห้ อำเภอกเกษตรวิสัย จังหวัดร้อยเอ็ด มีสาเหตุมาจาก มีความจำเป็นที่ต้องนำสารเคมีมาใช้กับพื้นที่แห้งแล้ง เพราะเนื่องจากการเพาะปลูกที่พื้นดินขาดแร่ธาตุในการเจริญเติบโตของพืช อย่างการเพาะปลูกข้าวที่หล่อเลี้ยงผู้คน พืชต้องการแร่ธาตุที่จำเป็นในการเจริญเติบโต และผนวกกับการกำจัดวัชพืชและศัตรูของพืช เพราะถ้าปล่อยให้พืชเจริญเติบโตเองก็ไม่สามารถที่เจริญเติบโตไปพร้อมกับวัชพืชและศัตรูของพืชเหล่านั้นได้ 3) ปัญหาความแห้งแล้ง ของชุมชนทุ่งกุลาร้องไห้ อำเภอกเกษตรวิสัย จังหวัดร้อยเอ็ด เป็นปัจจัยสำคัญของพื้นที่ความแห้งแล้งได้ปกคลุมพื้นที่ แห้งนี้มาอย่างยาวนานยากต่อการพัฒนา ความแห้งแล้งถือเป็นเอกลักษณ์ของพื้นที่แถบนี้ บางครั้งการพัฒนาหลักกลายเป็นการซ้ำเติมพื้นที่นี้ เช่น การปลูกป่ายูคาลิปตัส ที่ทำให้พื้นดินแถบนี้หมดความอุดมสมบูรณ์ ทำให้ดินขาดแร่ธาตุที่จำเป็นต่อการเจริญเติบโตของพืชซึ่งสอดคล้องกับวรานี เวสสุนทรเทพ (2558, หน้า 81) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง ถอดรหัสปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง: จากทฤษฎีสู่การปฏิบัติ พบว่า แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงมีจุดเริ่มต้นจากกระแสพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว โดยแนะแนวทางการดำเนินชีวิตและวิถีปฏิบัติ เพื่อให้รอดพ้นจากวิกฤตและสามารถดำรงอยู่ได้อย่างมั่นคงภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์ และความเปลี่ยนแปลงต่างๆ มีหลักการ คือ ความพอเพียงใน 3 ด้าน ได้แก่ ความพอประมาณ ความมีเหตุผล และมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว ทั้งนี้เพื่อให้เกิดความพอเพียง การตัดสินใจ หรือการดำเนินกิจกรรมต่างๆ ต้องอาศัยความรู้ ความรอบคอบ

มาใช้ในการวางแผนและดำเนินกิจกรรมทุกขั้นตอน รวมถึงคุณธรรม ซึ่งเป็นพื้นฐานที่ก่อให้เกิดความดี และสามารถประยุกต์ใช้ได้ในทุกระดับ ทุกสาขา ทุกภาคของเศรษฐกิจ ในการศึกษาเน้นที่การเกษตร เนื่องจากเป็นฐานของทรัพยากร และภูมิปัญญาที่มีอยู่ในประเทศ ซึ่งการนำเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์แบ่งออกเป็น 3 ระดับ ระดับบุคคล ระดับชุมชน และระดับการสร้างเครือข่าย สำหรับการนำไปปฏิบัติจะต้องเข้าใจหลักการ ออกแบบให้สอดคล้องและเหมาะสมต่อการดำเนินชีวิต ในด้านเงินทุนคือมีปัจจัยดำรงชีพที่ไม่เพียงพอต่อตนเอง และครอบครัว และปัจจัยการผลิตที่ไม่เหมาะสม เนื่องจากปัจจัยสี่ในการดำรงชีวิต และปัจจัยการผลิตบางอย่างต้องแลกเปลี่ยนด้วยเงิน เช่น การเช่าที่ดินเพื่อทำการเกษตรการซื้อเมล็ดพันธุ์ ตัวอ่อนหรือปุ๋ย เป็นต้น

ดังนั้น เพื่อให้สังคมไทยมีวิถีชีวิตที่อุดมด้วยปัญญา พึงพาตนเองได้อย่างมีความสุขความพอดี มีภูมิคุ้มกัน รู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงทั้งภายนอกกรอบตัวและภายในจิตตนได้อย่างชัดเจน ไม่ยึดเอาบริโภคนิยมเป็นจุดหมาย แต่อาศัยเป็นเครื่องมือเพื่อยังชีวิตตนให้อยู่ได้ทั้งกายและจิตท่ามกลางกระแสบริโภคนิยม คนไทยต้องปรับเปลี่ยนวิธีคิดหรือกระบวนทัศน์มาสู่พุทธกระบวนทัศน์ด้วยการนำหลักธรรมคำสอนในพระพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้อย่างจริงจัง

3. แนวทางการส่งเสริมหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ด้วยหลักพุทธธรรมชุมชนทุ่งกุลาร้องไห้ ในอำเภอกเกษตรวิสัย จังหวัดร้อยเอ็ด พบว่ามีแนวทางการแก้ไขปัญหาโดยนำหลักพุทธธรรมเข้า

มามีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาดังกล่าวทั้ง 3 ด้าน สรุปได้ดังนี้ 1) แนวทางแก้ไขปัญหาคายาจน โดยโครงการเศรษฐกิจพอเพียง ควบคู่กับการแก้ไขปัญหาด้วยหลักสันโดษ จากหลักพุทธธรรมดังกล่าว แสดงให้เห็นถึงความพอเพียงของตนตลอดถึงการสร้างอุปนิสัยสิ่งเหล่านี้ให้เกิดกับครอบครัวของตนเองด้วย เป็นการแก้ไขปัญหาในเบื้องต้นไปจนถึงระดับชุมชน เช่น เราเพียรหาสิ่งใดมาได้อีกยี่สิบในสิ่งนั้น ยินดีแต่การใช้สอยของตน และยินดีแก่ภาวะฐานะแห่งตน คายาจนเกิดจากการใช้ชีวิตความเป็นอยู่ แต่ละครอบครัวถ้านำหลักคำสอนเหล่านี้นำมาเป็นแบบอย่างในการใช้ชีวิต จะทำให้แต่ละครอบครัวไม่เกิดการทำตามกระแสนิยม และสังคมที่นับวันแต่จะแข่งขันเอาเปรียบกันในการใช้ชีวิตประจำวัน จึงจำเป็นที่แต่ละครอบครัวจะมีหลักยึดเหนี่ยวจิตใจ อย่างความสันโดษ เมื่อมีสิ่งที่ดีมาได้ก็ใช้เฉพาะตนพามา และรู้จักใช้ตามความจำเป็นภายในตนเองและครอบครัว ไม่ไปตามกระแสของความเปลี่ยนแปลงของผู้คนส่วนใหญ่ เพราะความสันโดษถือเป็นเบื้องต้นของการอดทน ต่อกระแสการเปลี่ยนแปลง เป็นหลักการดูแลตนเองและครอบครัว เป็นการแก้ไขปัญหาความยากจนแก่เกษตรกรได้อย่างยั่งยืน 2) การแก้ไขปัญหาราคาผลผลิตจากกลุ่มเกษตรกรอินทรีย์ ด้วยหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาหลักของสัมมาอาชีวะ เป็นหลักในการใช้ชีวิตของเกษตรกร แสดงให้เห็นถึงความซื่อสัตย์ สุจริตในการอยู่ร่วมกันในชุมชน ความซื่อสัตย์นี้เริ่มจากการเพาะปลูก ถ้าเกษตรกรนำหลักสัมมาอาชีวะมาใช้เกี่ยวกับการประกอบอาชีพของตนเอง เช่น กลุ่มเกษตรกรอินทรีย์ไม่ใช้สารเคมี

ปราบวัชพืชศัตรูพืช เท่ากับการที่เกษตรกรมีความซื่อสัตย์ต่อผู้บริโภค ตัวของเกษตรกรเองก็ยังมีความปลอดภัยจากสารเคมีปราบวัชพืชศัตรูพืชด้วยการประกอบสัมมาอาชีวะยังเท่ากับช่วยให้ชุมชนเป็นชุมชนที่อยู่อย่างไม่เบียดเบียนผู้อื่น หลือกวางเป็นชุมชนที่อยู่อย่างปลอดภัยจากมิฉาชีพ เพราะทุกคนมีความซื่อสัตย์ สุจริตต่อกันและกัน สัมมาอาชีวะจึงเป็นไปในการประกอบอาชีพที่มีความสำคัญต่อเกษตรกรในกลุ่มของเกษตรกรอินทรีย์ จึงเป็นการทำให้เกษตรกรมีวิถีชีวิตที่ไม่ต้องพึ่งสารเคมีอีกต่อไป เป็นการแก้ไขปัญหาสารเคมีได้อย่างยั่งยืน 3) การแก้ไขปัญหาด้านความแห้งแล้งด้วยทฤษฎีธัมมิกัตถ กลุ่มโครงการโคกหนองนาหลักธรรมนี้แสดงให้เห็นการอยู่ร่วมกันเป็นกลุ่มช่วยเหลือซึ่งกันและกันและยังเป็นหลักธรรมในเรื่องของประโยชน์ในเบื้องต้น ท่ามกลางและที่สุดในการอยู่ร่วมกันของคนในชุมชน การถึงพร้อมด้วยความมั่นคงพร้อมด้วยการรักษา และการอยู่อย่างพอเพียงสามารถแก้ไขปัญหาของความแห้งแล้งที่กำลังประสบอยู่ในขณะนี้ เพราะเป็นการฟื้นฟูสภาพของสิ่งแวดล้อมที่มีอยู่ให้มีความยั่งยืนอีกด้วย ในการอนุรักษ์และป้องกันทรัพยากรน้ำ ทำให้ความแห้งแล้งได้ฟื้นฟู สามารถปรับให้เป็นที่ท่องเที่ยวเชิงพุทธธรรมทั้งได้รักษาสิ่งแวดล้อมไปด้วย แสดงให้เห็นถึงความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่กัน เพื่อเป็นแบบอย่างให้ประชาชนได้ปฏิบัติตามเป็นการประกอบอาชีพช่วยให้เกษตรกรเข้าใจเป็นแนวปฏิบัติ และการส่งเสริมให้เกษตรกรเข้าร่วมโครงการโคกหนองนาเพื่อแก้ไขปัญหาคายาจน เพราะมีแหล่งน้ำเก็บไว้ใช้ได้ตลอดทั้งปี และให้เกษตรกรได้ใช้ชีวิต

แบบเศรษฐกิจพอเพียง ทำให้สามารถแก้ไขปัญหาความแห้งแล้งได้อย่างยั่งยืน ซึ่งสอดคล้องกับพระเทพรัตนมุนี (2557, หน้า 117) ได้ศึกษาวิจัยเรื่องการเกษตรแนวพุทธเพื่อแก้ปัญหาเศรษฐกิจชุมชนพบว่า เกษตรแนวพุทธเป็นการเกษตรที่ถือเอาแม่แบบหลักมัชฌิมาปฏิปทา หรือหลักความเป็นสายกลางในการทำงาน ไม่เบียดเบียนทั้งตนเองและผู้อื่น ดำเนินกิจกรรมด้วยหลักทฤษฎีธัมมิกัตถะ คือ ประโยชน์ในปัจจุบันที่คฤหัสถ์พึงถือเอามาปฏิบัติในการทำงานไม่เบียดเบียนทั้งตนและผู้อื่น ดำเนินกิจกรรมด้วยหลักทฤษฎีธัมมิกัตถะ คือ ประโยชน์ในปัจจุบันที่คฤหัสถ์พึงถือเอามาปฏิบัติในการทำงาน คือ มีความ پاکเพียร ขยัน ไม่เกียจคร้าน รู้จักรักษาและปกป้องดูแลกิจการที่ตนดำเนินการอยู่ให้ปลอดภัย หรือมีภูมิคุ้มกันที่ดี ผู้แนะนำที่ดี และรู้จักใช้ยาถ่ายพยาธิในการดำเนินชีวิตอย่างเหมาะสม โดยนำหลักธรรมมาประยุกต์ใช้ กับการแก้ปัญหาการเกษตรเชิงเดี่ยวเป็นการทำเกษตรแนวพุทธเพื่อให้เศรษฐกิจชุมชนมีความเข้มแข็ง และสามารถพึ่งพาตนเองได้อย่างยั่งยืนและถาวรต่อไป

6. ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย
 - 1.1 ส่งเสริมสนับสนุนให้เกษตรกรมีความรู้ความเข้าใจหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
 - 1.2 การกำหนดแนวทางของการพัฒนาและฟื้นฟูชุมชนท้องถิ่นด้วยหลักของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง
 - 1.3 หน่วยงานภาครัฐควรมีนโยบาย

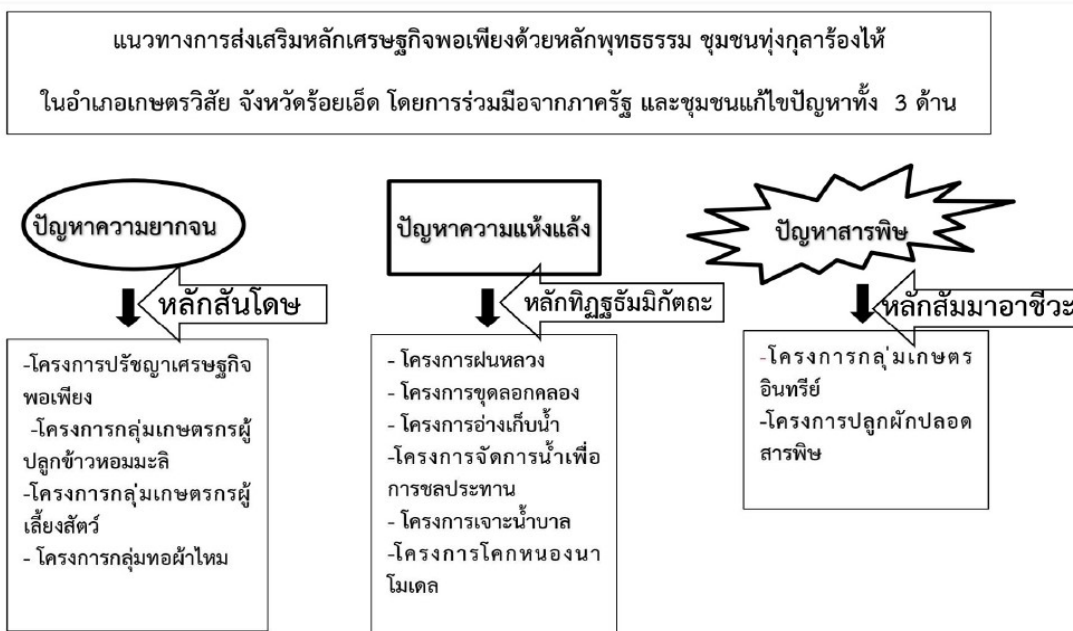
และงบประมาณ ในการส่งเสริมสนับสนุนเกษตรกรด้วยหลักของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

- 2.1 ศึกษารูปแบบการเกษตรของเกษตรกรด้วยหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง
- 2.2 ศึกษาการบูรณาการการเกษตรด้วยหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

7. องค์ความรู้ที่ได้รับ

จากการศึกษาแนวทางการส่งเสริมหลักเศรษฐกิจพอเพียงด้วยหลักพุทธธรรม ชุมชนทุ่งกุลาร้องไห้ ในอำเภอเกษตรวิสัย จังหวัดร้อยเอ็ด ทำให้เกิดองค์ความรู้จากการวิจัยในการแก้ไขปัญหาในด้านความยากจน โดยการรวมกลุ่มกันทำโครงการเศรษฐกิจพอเพียง โดยใช้หลักสันโดษ เพื่อใช้ในการแก้ปัญหา ด้านสารพัดกิจจัดตั้งรูปพืช โดยการรวมกลุ่มเกษตรกรอินทรีย์ เป็นการไม่ใช้สารเคมีในการเกษตร ใช้ปุ๋ย และวิธีการจากธรรมชาติในการเกษตร ผสานด้วยการใช้หลักสามาอาชีวะ คือ มีความซื่อสัตย์สุจริตในการประกอบอาชีพทำให้มีความปลอดภัยจากสารเคมีกำจัดศัตรูพืช และด้านความแข็งแรง โดยการทำโครงการโคก หนอง นาตามนโยบายรัฐบาล เพื่อให้มีแหล่งกักเก็บน้ำอุปโภคบริโภคเพิ่ม และโครงการกลุ่มท่องเที่ยวเชิงพุทธ เป็นการอยู่ร่วมกันเป็นกลุ่ม ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ด้วยการผสานหลักทฤษฎีธัมมิกัตถะเพื่อให้รู้จักใช้ รู้จักหาและใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างคุ้มค่าพร้อมทั้งเป็นการฟื้นฟูสภาพของสิ่งแวดล้อมที่มีอยู่ให้มีความยั่งยืน ดังในภาพที่ 1

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ที่ได้รับ

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงวัฒนธรรม. (2559). แผนแม่บทส่งเสริมคุณธรรมแห่งชาติ ตามมติคณะรัฐมนตรี ฉบับที่ 1 พ.ศ. 2559-2564. กรุงเทพฯ: กระทรวงวัฒนธรรม.
- กระทรวงสาธารณสุข. (2557). ข้อมูลการประกอบอาชีพเกษตรกรรมในประเทศไทย. กรุงเทพฯ: สำนักงานโรคจากการประกอบอาชีพ.
- จำนง อติวัฒนสิทธิ์. (2545). สังคมวิทยาตามแนวพุทธศาสตร์. กรุงเทพฯ: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ใต้ร่มพระบารมีพระบรมมหาราชวัง. (2550). การพัฒนาที่ยั่งยืน. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- บุญมี แท่นแก้ว. (2539). จริยศาสตร์. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.
- พระเทพรัตนมุนี. (2557). การเกษตรแนวพุทธเพื่อแก้ปัญหาเศรษฐกิจชุมชน. (วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต). พระนครศรีอยุธยา: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต). (2551). พจนานุกรมพุทธศาสน์ฉบับประมวลศัพท์. (พิมพ์ครั้งที่ 12). กรุงเทพฯ: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- _____. (2553). พุทธธรรม ฉบับปรับปรุงและขยายความ. (พิมพ์ครั้งที่ 20). กรุงเทพฯ: สหธรรมิก.

ราชบัณฑิตสถาน. (2546). *พจนานุกรมภาษาไทย ฉบับราชบัณฑิตสถาน*. กรุงเทพฯ: นานมีบุ๊คส์พับลิเคชั่น.

วรานี เวสสุนทรเทพ. (2558). *ถอดรหัสปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง: จากทฤษฎีสู่การปฏิบัติ*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต.

ศศิวรรณ กำลังสินเสริม. (2550). *พุทธกระบวนทัศน์ในการดำเนินชีวิตยุคบริโภคนิยม*. (วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2560). *แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 พ.ศ. 2560-2564*. กรุงเทพฯ: สำนักนายกรัฐมนตรี.

สำนักบริหารการสาธารณสุข. (2555). *รูปแบบโครงการสร้างเสริมสุขภาพวิถีพุทธ*. กรุงเทพฯ: ชุมชุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด.

